

Pròleg

La lluita pels drets de la infància és una història llarga plena de clarobscur. El reconeixement de la dignitat dels nens no ha estat una conquesta fàcil, sinó un procés difícil, que, en molts llocs del món, encara no és una realitat. Durant segles no s'ha considerat l'infant com un subjecte de drets, no se l'ha contemplat com un ciutadà de ple dret, sinó com un projecte, com un prolegomen, com algú mancat de valor per ell mateix.

El reconeixement de la dignitat inherent de l'infant, expressada en la *Declaració Universal dels Drets de l'Infant* és un esdeveniment molt nou en la història. Quan es diu que l'infant té una dignitat inherent s'afirma que té valor per ell mateix i que aquest valor és incalculable. A la manera kantiana, podríem dir que no té preu i que ha de ser tractat sempre com un fi i mai únicament com un instrument. El seu valor no li procedeix del fet que serà un adult, sinó del fet de ser persona, i l'infant és persona en plenitud de sentit.

Aquest oblit ha legitimitat pràctiques bàrbares. Ha estat tractat com a subjecte passiu, pitjor encara, com a cosa, objecte, força productiva. Durant segles, els nens han estat ignorats, maltractats, emprats com a instruments o, senzillament, com a esclaus. Afortunadament, la situació del nostre present és molt distinta, és qualitativament millor que el passat, però no és una causalitat, sinó el resultat d'una lluita persistent i continuada, com ha passat també amb els drets de les dones, dels treballadors, dels malalts o dels discapacitats físics o psíquics.

Podem dir, sense embuts, que, en aquest punt en particular, en el reconeixement dels drets dels grups socialment vulnerables, hem progressat moralment i jurídicament, tot i que encara hi ha molts països i nacions del món on els infants són tractats indignament, són explotats com a força de treball o mercaderia sexual.

Aquest llibre que em complau prologar, obra de Joan Pinilla, és una excel·lent història d'aquesta lluita. El títol, ben apropiat, ho diu tot: *La infància, una història fosca*. En efecte, l'autor, d'una manera endreçada i molt documentada, presenta la manera com ha estat

tractada la infància al nostre país. Som davant d'una obra indispensable per recórrer l'acollida a la infància a Catalunya des dels inicis fins a l'hora actual.

L'estudi, escrit en una bella prosa, està organitzat en dues parts diferenciades. En la primera, aborda el concepte d'infància, difícil i complex en si mateix, com ha estat vist i comprès el nen en les diferents etapes de la civilització occidental: el món grec i romà, l'edat mitjana cristiana, la modernitat i la contemporaneïtat. L'autor descriu els períodes, però no s'estalvia, subjectivament, elaborar judicis de valor. No és, aquest, un llibre asèptic o neutral sobre la infància. S'hi detecta un gran amor, una vertadera preocupació pel bon tracte i per la qualitat del servei a aquest sector de la població. Aquesta actitud pro infància, però, no li fa perdre rigor en la presentació dels temes ni exactitud en les dades que presenta.

En la primera part, més conceptual, aborda qüestions com la infància abandonada, el maltractament i la mortalitat infantil, els mètodes d'ensenyament, el treball infantil i, fins i tot, els nens en les institucions penitenciàries. En llegir aquesta part, el lector s'estremirà i quedarà perplex davant de tanta crueltat, inòpia i tant de sadisme. L'autor no cau en el sentimentalisme, però tampoc no ens estalvia cap dada per difícil que sigui de digerir. Posa davant del lector una història fosca, però no tan sols fosca, sinó plena de sofriment, de plany, de soledat i, fins i tot, de desesperació.

Finalment, en aquesta primera part, presenta una bona aproximació al camp jurídic especialitzat en la infància i aporta una cronologia que és molt útil al lector no iniciat en la matèria.

En la segona part, Joan Pinilla estudia l'acolliment i la protecció, i mostra com han evolucionat i s'han transformat les maneres d'acollir i rebre l'infant en la societat occidental i, particularment, en la nostra. Tot infant, per poder créixer integralment i assolir un ple i harmònic desenvolupament de les seves facultats corporals, psicològiques, socials i espirituals, necessita una esfera que vetlli per les seves necessitats i possibilitats, un marc afectiu disposat a potenciar-lo.

L'autor estudia els àmbits d'acollida de la infància en situació de risc social i evidencia com molts d'aquests àmbits estan vinculats a la tradició cristiana, a ordes i a congregacions religioses, que, entroncades amb la virtut de la caritat, van voler donar resposta a una necessitat social molt estesa. Altres centres són creats per la mateixa administració estatal i municipal. Pinilla descriu la qualitat d'aquests serveis i no estalvia les crítiques pertinents.

Cal, per tot plegat, felicitar sincerament l'autor d'aquesta monumental obra que, segurament, ocuparà un lloc rellevant en els estudis històrics sobre infància a Catalunya. Hauria de ser un llibre de referència per a tots aquells col·lectius que tenen cura de la infància,

especialment per als mestres i els educadors, però també per als pares i les mares, perquè tinguin memòria de la barbàrie, d'allò que mai més no pot tornar a ésser i, a la vegada, sigui també un estímul per continuar lluitant per la defensa dels drets de l'infant en el present i en el futur, aquí i a tot arreu.

Francesc TORRALBA ROSELLÓ

Introducció

El meu propòsit a l'hora de posar-me a escriure no és altre que discórrer i reflexionar sobre un tema que m'interessa i em preocupa en l'actualitat i que em va sorprendre i em va colpir en endinsar-me en el seu passat, com és la infància. El tema fins ara no havia format part del meu interès més enllà dels propis records d'infantesa, la vivència en el procés de creixement dels meus fills, l'indici d'encís que emet qualsevol infant i les mirades perdudes i esgotades de nens i nenes del Tercer Món. No havia anat més enllà perquè la infància no tenia res a veure amb les meves ocupacions i atencions quotidianes. De sobte, un gir, de tots els graus possibles, va fer que em trobés davant d'aquest àmbit.

En el camp de la publicitat no és estrany trobar-te amb el que menys t'esperes o amb una varietat de productes i serveis molt diferents entre ells. Un dia em va venir a veure a l'agència de publicitat el president d'una ONG que es dedica a la infància en situació de desemparament. Volien donar a conèixer la problemàtica d'aquests infants i allò que fa la seva organització i d'aquesta manera captar més persones disposades a ajudar.

Posem, doncs, fil a l'agulla i iniciem el procés com ho fem amb qualsevol client. La gran diferència és que, en aquest cas, l'empresa és peculiar, el producte no és a la venda i el públic objectiu no ha de comprar-lo. Es tracta d'aconseguir que un segment de la població —aquell que pot fer-ho— dirigeixi la seva ajuda als nens i nenes en situació de desemparament.

Al cap d'uns dies ve a l'agència la *product manager* de l'ONG amb tota la informació que els hem demanat. L'organització està present en cent trenta països, però la campanya que volen engegar ara abraça només Catalunya. El que més em sorprèn quan la cap de comunicació m'exposa la idea és precisament això, que sigui per ajudar nens de Catalunya. En el nostre país hi ha deu mil nens i nenes en situació de desemparament. Em deixa astorat aquesta realitat i decideixo que el compte —és a dir, el client en l'argot publicitari— no el portarà un

executiu de l'agència sinó que el portaré jo personalment. Per fer la recollida d'informació que faciliti l'estratègia i el treball creatiu de la campanya iniciem les reunions pertinents. A més vaig personalment a visitar el lloc on viuen els nens. M'hi acompanya el president i la cap de comunicació de l'ONG.

En aquella època els publicitaris visitàvem també les fàbriques, a més dels despatxos i sales de reunions dels clients, per tal de conèixer el producte en totes les seves facetes. En aquesta ocasió, la «fàbrica» és quelcom diferent. Una cinquantena de nens i nenes viuen en una mena d'urbanització formada per set o vuit cases —sis o set nens i nenes a cada casa—, amb una senyora que els fa de «mare». M'ensenyen les cases, m'expliquen el que fan els infants i em responen totes les meves preguntes. Tots aquells nens i nenes es veuen feliços, però molts tenen cicatrius, causades per per maltractaments i abusos, greus desestructuracions familiars, que costen molt d'esborrar o que no els marxaran mai.

L'objectiu de la campanya sembla fàcil: *No cal anar gaire lluny. Aquí, a prop teu, deu mil nens i nenes necessiten la teva ajuda.* A la tornada em colpegen les imatges d'aquells nens; penso «com és possible que a Catalunya n'hi hagi deu mil». Em ve a la memòria, quan de petit anava al col·legi de la Salle de la meva ciutat i venien, a l'escola gratuïta que tenia el centre, un grup de nens orfes de la Casa de Caritat, tots rapats i en filera de dos pel carrer. Jo pensava que allò ja s'havia acabat o que era una cosa del Tercer Món, encara que sortosament ara no van rapats, no viuen amuntegats i la disciplina és la normal i necessària.

Fa quinze anys que continuo col·laborant amb aquesta ONG, aportant-hi els meus coneixements, i he visitat moltes vegades el lloc on viuen els nens i nenes. Ara, com a les acaballes del segle passat, continua havent-hi, a Catalunya, vora deu mil nens en situació de desemparament i l'ONG té, més o menys, el mateix nombre d'infants. A més de la Generalitat, hi ha moltes institucions que aporten el seu esforç per millorar la situació de la infància i bastants centres que, de manera preventiva, treballen amb pares i fills. Malauradament n'hi continua havent deu mil.

Ara fa quatre anys l'interès per la infància marginada va dur-me a inquirir i esbrinar quina havia estat la situació dels nens en el passat. No va ser fàcil, ja que els mateixos professionals relacionats amb el tema, com pedagogs, psicòlegs, treballadors i educadors socials que he anat trobant, desconeixen aquest passat, ja que es dediquen al nen d'ara amb totes les seves actuals circumstàncies. Algun amic historiador em transmet que poc es pot saber de la infància, ja que tot just ara s'inicia un cert interès per la història de la vida quotidiana en què es troben els nens i nenes. També m'adono, amb l'orientació

que m'aporten alguns estudis d'opinió, que la societat desconeix la situació real de la infància tant d'ara com del passat.

Després d'un període de recerca, decideixo, amb el suport de l'ONG, fer una exposició fotogràfica sobre la infància marginada amb els temes més destacats del segle xx que podria tenir l'estímul i la motivació de tot allò que és desconegut i que ens afecta de ben a prop.

Tot just iniciat el treball m'entrebanco amb la ignorància i la ingenuïtat en adonar-me que, en el passat, la majoria de la infància ha estat marginada.

Els primers llibres de suport que propicien el meu primer contacte amb la història els vull citar perquè serveixi d'agraïment per haver fet que em captivés i m'interessés pel tema. Són els següents: la *Historia de la infancia en la España contemporánea 1834-1936* dirigida per José María Borrás Llop, la *Historia de la Infancia* de Buenaventura Delgado Criado i *Menores marginados. Perspectiva histórica de su educación e integración social* de Julián Palacios.

Juntament amb alguns llibres i articles específics es crea l'estructura de l'exposició, que es titula «Infància marginada, 100 anys d'història a Catalunya», amb temes com: *la infància abandonada, la mortalitat infantil, l'educació i analfabetisme, la infància al treball, a les presons, els grans centres d'acollida de Barcelona com la Casa de Caritat, la Casa de Maternitat i Expòsits, l'Asil Duran, les Llars Mundet i d'altres.* Durant dos anys l'exposició visita les principals ciutats de Catalunya amb una gran participació de gent i actualment segueix la seva itinerància per totes les comarques.

Una primera temptació d'escriure sobre el tema de la infància em neix mentre preparo l'exposició, llegeixo tot el que trobo que en parli, treballo els textos i passo hores i hores a la recerca de fotografies pels diferents arxius. Les ganes d'escriure sorgeixen en el mateix moment que es presenta l'exposició a Barcelona, que és quan observo, astorat, el desconeixement que la gent té sobre aquest tema, l'interès que posen a llegir i veure, i les ganes i el desig que manifesten de saber-ne més coses. Començo a pensar que potser sí que es tracta d'una història deliberadament amagada o inexistent, o, en tot cas, una història dura i fosca de la infància del passat.

Inicio el procés tenint en compte i sent molt conscient d'on són els meus límits, i per tant no faig una anàlisi historiogràfica sobre el tema de la infància, que ja disposa dels seus especialistes i estudiosos. El que sí que em veig amb cor de fer és seguir les petjades que han deixat alguns historiadors d'aquesta matèria, tot capbussant-me en la seva obra, i així ho he fet. He llegit molts autors especialitzats que han estudiat diferents temes i diverses èpoques de la infància. Una font d'informació interessant ha estat també Internet. Gràcies a la xarxa he conegut llibres, historiadors... i he accedit a algunes tesis

doctorals sobre la infància i el seu entorn. També he pogut arreplegar centenars d'articles, després de contrastar la validesa dels textos i l'autoritat dels autors. En acabat, he visitat alguns arxius quan no he trobat res o molt poc sobre algunes institucions, i sobre qüestions contemporànies he furgat en un munt d'hemeroteques. Per comprendre la situació de la infància en algunes èpoques i institucions, he llegit *l'Emili* de Rosseau, el *Leonard i Gertrudis* de Pestalozzi, *l'Oliver Twist* de Dickens, els contes clàssics en les versions de Perrault, Basile i els germans Grimm, també *Tanguy* de Michel del Castillo, que, com que és una novel·la autobiogràfica, m'ha ajudat a comprendre, lligar caps i comparar amb altres testimonis de residents tot el que passava a l'interior de l'Asil Duran de Barcelona.

D'un munt de llibres consultats he mantingut una selecció que ha estat permanentment al meu costat. He llegit molt detingudament Philippe Ariés, Lloyd deMause, Linda Pollock, Hugh Cunningham i Lawrence Stone perquè són els primers dels quals he tret una visió i una interpretació de la història global de la infància. Malgrat les diferències en les seves teories, penso que faciliten la comprensió de tot allò que els fets històrics ens han fet arribar i que han estat estudiats per altres autors, cadascun amb el seu tema, amb els quals coincideixo en els seus plantejaments; hi ha hagut alguns autors que m'han estat de gran utilitat, perquè m'han ensenyat molt i els ho agraeixo, grans historiadors com Borràs Llop, Borrell Sabater, John Boswell, Gutiérrez Gutiérrez i Pernil Alarcón, Carbonell Esteller, Julián Juderías, Pérez Moreda, Vinyoles i Vidal, Montiel i Pastor, Mas Andreu, Dorel-Ferré i un etcètera tan llarg com tota la bibliografia que acompanya aquest llibre. El que he fet ha estat recolzar-me en ells —que són els que en saben— per construir, com si fos un trencaclosques, una història passada pel sedàs del meu criteri i la meua opinió. Després de veure que no hi ha cap relat explicatiu sobre la història de la infància a Catalunya i les seves institucions, he volgut fer una narració senzilla i entenedora adreçada a tots aquells que penso que se'n poden sorprendre tal com vaig fer-ho jo.

Mirar enrere el que ha estat la infància és del tot sorprenent i per a molts autors és d'un cert esglai i fins i tot una intrigant consternació. DeMause, tot just començar el seu llibre *Història de la infància*, recorda una citació sobre el plor dels nens a manera de compendi i la seva primera frase ja ens diu que «la història de la infància és un malson del qual hem començat a despertar fa molt poc». Buenaventura Delgado també, en la seva obra *Historia de la infancia* tot just començar la introducció ja sembla que vulgui justificar-se quan diu que veure la història de la infància és com «aixecar la tapa de la caixa de Pandora, no per deixar lliures els mals que han afligit la infància al llarg dels segles, sinó per poder conèixer-los i evitar-los». Hugh Cunningham inicia el seu llibre *The Children of the Poor* amb

una cita del que havia estat una constant en la història de la infància: «Així com els fills dels rics, en general, han de gaudir d'una educació que els faci aptes per a les millors ocupacions de la vida, els fills dels pobres... seran educats de tal manera que només puguin accedir a les servituds de la més baixa educació.» Però, realment, el malson, el fet de defugir els mals que han afligit els nens i la predestinació de la majoria de la infància a romandre en la condició més baixa, no requeria ni demanava mirar gaire enrere, ja que fa molt poc temps que el nen és observat en allò que afecta els seus drets civils i penals, el seu paper social, la seva salut física i psicològica, i és molt més tard que se li assignen alguns mitjans per aconseguir-ho. Si això és el que succeïa amb la generalitat de la infància, és interessant conèixer què passava amb els nens i nenes fruit de la misèria, de l'abandó, la malaltia i, fins i tot, la delinqüència, i quin era el paper i la responsabilitat de l'Estat, l'Església, les institucions i la societat, i quins són veritablement els seus interessos.

Si la realitat de la infància en el passat és descoratjadora, ho continuava sent no fa pas gaire temps. Al nostre país, malgrat que al segle xx es va crear la primera llei sobre la infància, un tribunal específic de menors i un grapat de normatives, encara es donen situacions que atempten els drets dels nens. Un exemple el tenim el 1977, dos anys després de la mort del general Franco, quan el Col·legi d'Advocats, l'Institut de Reinserció Social, l'Associació d'Assistents Socials i la institució pedagògica Rosa Sensat, entitats totes elles de Barcelona, denuncien el Tribunal Tutelar de Menors per incompliment de la llei i de vexació, com era, entre d'altres, el cas de nens d'entre deu i quinze anys que eren portats emmanillats pel passeig de Gràcia de Barcelona cap al Tribunal. A judici dels denunciants, les manilles són un símbol clar que qui les porta és delinqüent, per la qual cosa s'infringeix el secret que estableix la llei. No serà fins a l'any 1989 que la Convenció dels Drets del Nen crearà els nous trets de respecte a la infància.

Al llarg de la història, els sentiments de les persones no han estat sempre els mateixos. Els éssers humans vivim el present i intentem millorar-lo. Però en tot moment ho fem al voltant d'uns eixos de valors que pensem que sempre han format part de la nostra essència. Malauradament, no ha estat així.

La sensibilitat humana ha evolucionat de manera constant. No fa pas gaire temps, el concepte de «sensibilitat» no era un valor positiu, sinó més aviat un sinònim de debilitat i, per tant, un defecte, quelcom de dolent. Aquesta és, doncs, la història fosca i punyent de la infància.

Primera part
LA INFÀNCIA

La infància en el temps

EL CONCEPTE D'INFÀNCIA

No és fàcil sintetitzar el que ha estat una llarga realitat, una creació cultural i un concepte evolutiu com el de la infància, en què intervenen les relacions amb els adults, marcades per factors de caràcter econòmic, demogràfic, polític, psicològic, moral, i en què hi ha elements diferencials segons el sexe, l'origen i la classe social. Si hi ha un fet en què tothom està d'acord és que la idea de la «infància» no ha existit sempre com a tal i que ha estat una realitat que s'ha anat originant i ha evolucionat al llarg del temps. Tant des d'un punt de vista legal com de tractament, la infància no ha estat particularment diferenciada del món dels adults fins als segles XVIII-XX, depenent dels llocs. Des de l'antiguitat fins ara, el significat del terme *nen* ha variat molt. A vegades s'ha fet servir per fer referència a aspectes com la innocència, la incapacitat mental o l'aparença física; també per referir-se a l'edat, de manera que per a uns un nen podia ser un noutat, un petit de quatre anys o bé un adolescent de dotze. El que sí que cal tenir en compte són els canvis semàntics que han experimentat les paraules *nen* i *infantesa*, la interpretació que se n'ha fet en cada circumstància i els hàbits socials que en modulen els conceptes.

En l'aspecte semàntic, *infant*, paraula procedent del grec, vol dir 'el que no té veu'. Dins el seu significat, doncs, s'inclouen esclaus, servents, nens i persones grans sense limitar-se a una etapa marcada per l'edat. Ara se circumscriu als primers anys d'existència i un infant és tota persona menor d'edat, ja sigui nen o nena, i que la Convenció sobre els Drets del Nen concreta i defineix com «tot ésser humà menor de divuit anys d'edat». En aquesta etapa de la vida es diferencia entre infància i adolescència, període que precedeix l'edat adulta.

En l'entorn i l'època que ens ha tocat viure tenim un concepte bastant uniforme —al marge de les definicions oficioses dels diccionaris— del que és el nen o l'adolescent. El que més o menys és evident i notori és que es tracta d'una fase de la vida en procés de formació,

d'aprenentatge, i que cal tenir una cura molt especial perquè aquesta evolució segueixi les pautes que ens marquen matèries especialitzades que hem anat creant, com l'educació, la medicina, la psicologia, la sociologia, el dret, etc.

En la nostra societat occidental —i després d'una evolució en el darrer terç del segle xx— s'accepta majoritàriament que els nens són tots iguals, independentment de la raça, el color, el sexe, l'idioma que parlen, la religió i la nacionalitat, i que els pares els han d'assegurar la protecció i la cura necessàries per al seu benestar. Si als nens els manquen els pares, o aquests estan incapacitats per atendre'ls, és l'Estat, mitjançant les seves institucions, els seus serveis i establiments, qui vetlla per la seva protecció, seguretat i salut, i aporta, per aconseguir-ho, els recursos econòmics i materials necessaris, així com persones qualificades i competents. L'Estat —o el govern— que té la competència, vetlla per protegir el nen de qualsevol forma de perjudici, maltractament físic o mental, negligència, explotació laboral i abús sexual, i té la responsabilitat de promoure programes socials que facilitin l'assistència necessària al nen i als qui en tenen cura.

El concepte d'«atenció a la infància» no ha estat entès de la mateixa manera al llarg de la nostra història. Fins al primer quart del segle xx, la majoria de nens i nenes del nostre país no tenien infància, si més no una infància com l'entenem i la sentim ara. Una infància que, ja d'entrada, té l'acceptació dels pares, que preparen, d'una manera especial i acurada, l'arribada dels fills, i que després vetllen perquè no els manqui res i els donen tot el necessari perquè la seva vida sigui plena i feliç. Uns pares que els és igual que l'infant que esperen sigui nen o nena. Aquests nens i nenes d'avui arriben a una societat que els respecta, els educa en el saber i no para de legislar per protegir-los. Malauradament, en el nostre entorn, no tots els nens tenen aquesta vida plena i feliç, ja que alguns neixen en famílies desestructurades i viuen en la marginació i en el desemparament. Però, malgrat tot, aquests nens disposen també de plena protecció per part de les administracions, organitzacions no lucratives i la societat en general, i reben tot el necessari per tenir un desenvolupament equilibrat, malgrat que arrossequin carències afectives difícils d'esmenar i cicatrius que romanen per sempre.

Podem dir que la vida al llarg de la història ha estat injusta i abusiva amb la infància. La majoria dels nens, rics i pobres, viuen d'alguna manera en la marginació fins que es reconeix que necessiten un suport especial, una acceptació de la seva individualitat i uns drets que els salvaguardin d'un entorn més fort que fins aleshores abusa d'ells o infravalora la seva feblesa.

Però si la infància ha estat marginada, també es pot dir —potser per les mateixes raons— que en el transcurs de la història no s'ha donat cap importància al que representa el nen, ja sigui com una etapa

necessària per esdevenir home adult o com un element de continuïtat per al futur de la humanitat. Des de l'antiguitat, les referències històriques al món del nen són poques, diferents i sovint contradictòries. En els darrers temps, malgrat la foscor d'una època entre les acaballes de l'Imperi romà i fins ben entrada l'edat mitjana, s'han anat recollint documents aïllats que, si bé no ens presenten amb claredat tot el relacionat amb la infància, sí que ens donen a conèixer aspectes concrets que ens poden fer intuir el que es pensa i succeeix en els primers anys de la vida de l'home. Hem de pensar que en l'antiguitat clàssica i en l'edat mitjana, la infància, considerada com una etapa de la vida tal com la coneixem ara, no té cap interès i gairebé tot el que sabem ens ha arribat de manera accidental i fortuïta en tractar altres temes. És possible que al començament l'evolució de l'espècie hi hagués solament un sentit de protecció de la cria per garantir la reproducció, ja que l'entorn feia que solament si es tenien molts fills algun aconseguís sobreviure per mantenir la descendència.

En el món, en referència a la infància, fins no fa pas gaire, s'han barrejat normatives a favor de la higiene, el tractament i l'educació dels nens amb antics costums rituals en els quals se sacrificaven infants per oferir-los a la divinitat. En la nostra cultura judeocristiana és Déu qui posa a prova Abraham demanant-li que sacrifiqui el seu fill i aquest accepta fer-ho sense dubtar-ho. Tant aquests fets extrems com les mateixes normatives manifesten, pel seu propi antagonisme, que, fins fa ben poc, la infància estava mancada d'atenció per part dels adults. Altres factors com ara la pobresa, la il·legitimitat i l'honor, entre d'altres, fan que l'abandó o l'infanticidi, en totes les seves variants, sigui una constant fins al començament del segle xx. Els nens i nenes que són fruit de l'abandó o de la marginació social són reclosos majoritàriament en grans centres. En la baixa edat mitjana i fins al segle xvii, són recollits als hospitals els cinc primers anys de la seva vida i posteriorment, fins al primer terç del segle xx, a les maternitats. Després d'aquesta edat, segons l'època, passen a les cases de caritat o misericòrdia que hi ha a les ciutats més poblades de Catalunya, fins que, al voltant dels cinc o deu anys, s'incorporen al món laboral.

Com s'ha expressat més amunt, la infància no ha estat sempre la mateixa, ja que la societat tampoc no és la mateixa. Però no és solament qüestió econòmica i de costums, sinó que valors que ara tenim, sentim i exigim com a fonamentals en l'estructura del desenvolupament de la nostra vida, simplement no existien. Avui dia, en la dimensió humana, sembla impossible mantenir-se impassible davant situacions de sofriment infantil i és molt difícil que no ens afecti emocionalment la violència, el maltractament i l'abandó, i, des de la dimensió racional, costa d'entendre com és possible que la societat i els mateixos pares puguin tractar els seus fills com els tractaven abans.